

Gewoon
anders

Gewoon anders

Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland

Journalistieke samenvatting door Karolien Bais van
'Steeds gewoner, nooit gewoon', Saskia Keuzenkamp (red.),
Diana van Bergen, David Bos, Henny Bos, Jan Willem Duyvendak,
Jenny Ehrhart, Hanneke Felten, Loes van Gelderen, Gert Hekma,
Juil van Hoof, Harm Hospers, Jantine van Lisdonk, Judith Schuyf

Sociaal en Cultureel Planbureau
Den Haag, juni 2010

© Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag 2010

Vormgeving: bureau Stijlzoorg, Utrecht

Omslagfoto: © Joost van den Broek | HH

Foto's binnenwerk: p. 10 Goos van der Veen | HH; p. 14 Thinkstock; p. 25 Ryan McVay | Thinkstock;
p. 28 Thinkstock; p. 31 Creatas | Thinkstock; p. 37, Martijn Beekman | HH; p. 42-43 Goos van der Veen |
HH; p. 47 Herman Wouters | HH; p. 55 Herman Wouters | HH; p. 61 Dynamic Graphics | Thinkstock;
p. 69 Thinkstock

ISBN 978 90 377 0502 7

NUR 740

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.repro-recht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.decar.nl/pro).

Inhoud

Voorwoord 7

Wat blijkt? 8

Conclusies in het kort

1 Gewoon homo zijn? 11

Onderzoek naar de acceptatie van homoseksualiteit

2 Wees jezelf, maar doe normaal 15

Hetero's over homo's

3 Uit de kast, uit de dip? 23

Ervaringen van volwassen homoseksuelen

4 Kind, als jij maar gelukkig bent... 33

Ervaringen van jonge homoseksuelen

5 'The love that dare not speak its name' 45

Opvattingen van minderheden

6 Wat te doen? 67

Aanbevelingen voor beleid

Voorwoord

In het begin van de vorige eeuw vonden homoseksuele contacten vooral stiekem plaats. Seks tussen twee volwassen personen van hetzelfde geslacht was weliswaar niet strafbaar, zoals in veel andere landen, maar dat betekende nou ook weer niet dat het werd goedgekeurd. Tegenwoordig hoeven homoseksuelen hun identiteit niet meer te verbergen en zijn homoseksuele mannen en lesbische vrouwen veel meer zichtbaar. Zo zijn twee mannen of twee vrouwen die hand in hand lopen op straat geen zeldzaamheid meer. Overigens stelt niet iedereen dat op prijs, terwijl het waarschijnlijk niet eens zou opvallen als het om een heteropaar zou gaan.

Het kabinet wil de acceptatie van homoseksualiteit vergroten. Want hoewel de bevolking zich steeds opener opstelt, vinden er met enige regelmaat homofobe incidenten plaats. Bovendien is homoseksualiteit lang niet in alle bevolkingsgroepen onproblematisch. Op verzoek van het kabinet doet het Sociaal en Cultureel Planbureau onderzoek naar de ontwikkeling van de acceptatie van homoseksualiteit in Nederland en de knelpunten die zich daarbij voordoen. Deze publicatie is een journalistieke samenvatting van het onderzoeksrapport *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*.

Prof. dr. Paul Schnabel
Directeur scp

Wat blijkt?

Conclusies in het kort

- Homoseksualiteit is in Nederland steeds meer geaccepteerd. In 2006 was nog 15% van de Nederlandse bevolking negatief over homoseksualiteit; in 2008 was dat teruggelopen tot 9%.
- Seks tussen twee mensen van hetzelfde geslacht is veel minder geaccepteerd, vooral als het om mannen gaat: 27% vindt dat walgelijk (bij seks tussen twee vrouwen is dat 12%).
- Bijna 70% van de bevolking zegt homoseksuele vrienden of kennissen te hebben.
- Een op de vijf mensen is tegen adoptie door homoseksuele paren. Ruim een op de tien is voor afschaffing van het 'homohuwelijk'.
- 5% van de Nederlanders heeft liever geen homoseksuele leerkracht voor zijn kind.
- 13% moet er niet aan denken dat zoon of dochter gaat samenleven met een partner van hetzelfde geslacht.
- Jongeren met homo- of biseksuele gevoelens komen tegenwoordig eerder uit de kast, hoewel er gemiddeld ruim drie jaar verstrijkt tussen het moment van bewustwording en de coming-out.
- De middelbare school is geen veilige plek voor jonge homo- en biseksuelen. Jongeren leggen elkaar strikte gender- en seksuele normen op. Scheldwoorden en pesterijen zijn schering en inslag.
- Heterojongeren hechten aan authenticiteit en hebben respect voor mensen die open zijn over hun homoseksualiteit. Tegelijkertijd moeten homo's zich mannelijk gedragen en lesbo's vrouwelijk. Homo's die zich vrouwelijk gedragen zijn volgens hen 'nep' en niet zichzelf.
- Biseksualiteit komt zeker onder meisjes veel voor (of is een serieuze optie).
- Onder heterojongeren is biseksualiteit zo goed als onbekend, vooral als het om jongens gaat (je bent of een echte man of een homo).
- Biseksuelen wijken in veel aspecten af van homo's en lesbo's. Ze zitten vaker in de kast, vooral de mannen. Bi-jongeren zeggen vaker hun seksuele voorkeur onbelangrijk te vinden, maar tegelijkertijd zou een op de drie bi-jongens liever hetero zijn (bij homojongens is dat een op de zes). Bi-jongeren melden meer homo-onvriendelijkheid in hun omgeving, hebben vaker een zelfmoordpoging gedaan en zoeken minder hulp dan homojongeren.
- Van de jonge homoseksuelen heeft twee derde ooit negatieve reacties gehad vanwege de seksuele voorkeur, vooral pesterijen, nare opmerkingen en geroddel.

- Ook volwassen homoseksuelen krijgen regelmatig te maken met antihomo-uitingen. 10% van de homo- en biseksuele mannen is uitgescholden of belachelijk gemaakt door schoolgenoten of collega's, en 30% door vreemden. Van de lesbische- en biseksuele vrouwen is 40% uitgescholden, 30% belachelijk gemaakt en 80% op een vervelende manier ondervraagd.
- Onaangename reacties treffen ook lesbische moeders en hun kinderen. Ruim twee derde van de moeders krijgt suggestieve vragen en drie op de tien melden geroddel. Hun kinderen zijn vaak het mikpunt van grapjes (61%) en negatieve opmerkingen over de seksuele voorkeur van de moeders (45%). De ervaringen van homovaders en hun kinderen zijn niet bekend.
- Veel jonge homoseksuelen hebben depressieve klachten: een op de zeven meisjes en een op de acht jongens. Onbekend is hoe dat onder heterojongeren ligt. Wel blijkt dat homojongeren die vaak negatieve reacties krijgen op hun seksuele voorkeur ook meer depressies hebben.
- Datzelfde verband is er met zelfmoordgedachten, die onder homojongeren veel vaker voorkomen dan onder heterojongeren. De helft van de onderzochte homojongeren denkt wel eens aan zelfmoord; 9% van de jongens en 16% van de meisjes heeft ook echt een zelfmoordpoging gedaan.
- Veel evangelische protestanten weigeren een homoseksuele voorkeur te aanvaarden als een gegeven. 'Mensen met homo-gevoelens' hebben pas recht van spreken als die gevoelens zijn verdwenen of verbleekt.
- Andere orthodoxe protestanten betwisten meestal niet dat 'homofielen' in hun kringen voorkomen, maar over de vraag of ze ook seks met elkaar mogen hebben bestaan heftige meningsverschillen.
- Onder Marokkaanse, Turkse, Chinese en (iets minder) Surinaamse Nederlanders wordt openlijke homoseksualiteit snel gezien als blijk van gebrek aan loyaliteit en respect tegenover de familie.
- Hoewel seks tussen personen van hetzelfde geslacht in de herkomstlanden van migranten bepaald niet ongewoon is, moeten mensen zich niet als homoseksueel identificeren. Ook de homo- en biseksuelen uit etnische minderheden kiezen zelf liever voor discretie dan voor zichtbaarheid. Ze vinden de 'witte' homoscene vaak veel te expliciet en op erotiek en seks gericht.
- Voor veel niet-westerse Nederlanders is homoseksualiteit iets van westerlingen en ongelovigen. Vaak wordt de afwijzing van homoseksualiteit gelegitimeerd vanuit de religie, maar daarachter gaan traditionele opvattingen schuil over huwelijk, familie en voortplanting en over mannelijkheid en vrouwelijkheid.
- Onder migranten is homoseksualiteit bedreigender voor heteromannen dan voor heterovrouwen. Moeders, zussen en nichten staan vaak positiever tegenover homo's en homo-emancipatie, zeker als het om hun eigen familie gaat.

1

Gewoon homo zijn?

*Onderzoek naar
de acceptatie van
homoseksualiteit*

Homo's en lesbo's in Nederland mogen trouwen. Ze hebben een eigen monument aan een van de mooiste grachten van Amsterdam. Hun jaarlijkse botenoptocht, hoogtepunt van het Gay Pride-evenement, wordt rechtstreeks op televisie uitgezonden. Homo-militairen mogen in uniform meedoen. Arabische homo's hebben een eigen bar in Amsterdam. Homo's en lesbo's kunnen door het christelijke CDA als minister voorgedragen worden. Je zou haast zeggen: in Nederland kun je gewoon homo zijn. Maar de laatste jaren lijkt homodiscriminatie de kop weer op te steken en nemen de meldingen van geweld tegen homoseksuelen toe. Dat was voor het kabinet in 2007 reden voor nieuwe maatregelen om de homotolerantie te verbeteren. Ronald Plasterk, de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, die tot de val van het kabinet in februari 2010 het homobeleid in portefeuille had, liet in zijn nota Gewoon homo zijn. Lesbisch- en homo-emancipatiebeleid 2008-2011, weten wat hij ging doen om de acceptatie van homoseksualiteit in de samenleving te bevorderen. Vooral onder bepaalde bevolkingsgroepen, zoals etnische minderheden, jongeren en religieuze groepen, moest het onderwerp meer aan de orde komen. Geweld en intimidatie tegen homoseksuelen zouden een straffere aanpak krijgen. Maatschappelijke organisaties moesten, bijvoorbeeld in zogeheten gay & straight alliances, werken aan een betere positie van homoseksuelen in het onderwijs, de sport of de zorg. Homo's moesten zich publiekelijk kunnen manifesteren en het kabinet zou zich ook inzetten voor homorechten in andere landen. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) kreeg het verzoek om te meten of de nieuwe plannen en het bijbehorende hogere budget succes hadden. Volgens een nulmeting van het SCP in 2006 was 15% van de bevolking te typeren als afkerig van homoseksualiteit. Hoe ligt dat nu, in 2010?

Om daarachter te komen is onderzoek gedaan naar de houding van de Nederlandse bevolking in het algemeen en die van hetero-jongeren in het bijzonder. Bovendien is aan homo- en biseksuele mannen en vrouwen zelf gevraagd of ze zich geaccepteerd voelen in de samenleving en welke negatieve ervaringen zij hebben door hun seksuele voorkeur. Opnieuw is dit apart onderzocht onder volwassenen en jongeren.¹ Onder homo- en lesbische ouders is gekeken hoe het met hun kinderen gaat en bij lesbische moeders en hun kinderen² is nagegaan welke ervaringen zij hebben met de acceptatie van hun bijzondere gezinssituatie door hun omgeving. Daarnaast is literatuuronderzoek gedaan en zijn interviews gehouden met sleutelpersonen uit vijf minderheids-groepen (behoudend protestanten en Surinaamse, Marokkaanse, Turkse en Chinese Nederlanders) om te achterhalen hoe er in hun kringen wordt omgegaan met homoseksualiteit, hoe dat in de afgelopen decennia is veranderd en wat er nodig is om de acceptatie te vergroten.³

Deze publicatie bevat de meest saillante punten uit het onderzoeksrapport *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*.

- 1 Mensen staan niet ergens geregistreerd naar seksuele voorkeur, dus een representatieve steekproef wordt een lastige kwestie. Respondenten (ruim 4500 mannen, ruim 1300 vrouwen en ruim 1600 jongeren) zijn online geworden en hebben online een vragenlijst ingevuld. Of zij representatief zijn voor 'de homoseksuele mannen', 'de lesbische vrouwen' of 'de homojongeren' in Nederland is niet met zekerheid te zeggen.
- 2 Over homoseksuele vaders is nog geen informatie beschikbaar.
- 3 Uitgebreide informatie over alle deelstudies is te vinden op www.scp.nl.

2

Wees jezelf, maar doe normaal

Hetero's over homo's

Volwassenen

Als je afgaat op de krantenberichten over in elkaar geslagen homo's, dan lijkt het alsof Nederland niet meer de homovriendelijkste natie ter wereld is. Maar hoe zit dat nu werkelijk?

Volgens Europees opinieonderzoek uit 2008 en 2009 is Nederland wel degelijk Europees koploper in homotolerantie, afgemeten aan opvattingen over het homohuwelijk, adoptie van kinderen door homoparen, of homoseksuele burens of vrienden hebben. In al deze kwesties voert Nederland de tolerantieranglijst aan, op de voet gevolgd door landen als Zweden, Denemarken en België. En steevast zijn de Oost-Europese landen en Turkije de hekkensluiters.

Bij de nulmeting van het SCP in 2006 was 15% van de Nederlandse bevolking negatief over homoseksualiteit. De nieuwe meting uit 2008 kwam uit op 9%.

Maar de acceptatie verschilt per kwestie. Bijna negen van de tien Nederlanders vinden dat homoseksuele mannen en lesbische vrouwen moeten kunnen leven zoals zij dat willen, maar de gedachte aan seks tussen twee mensen van hetzelfde geslacht roept vaak walging op, vooral als het om twee mannen gaat (27% vindt dat walgelig). In het openbaar zoenende mannen zijn voor 40% van de Nederlanders aanstootgevend; zoenende vrouwen zijn dat minder, namelijk voor 27%. Overigens roepen ook openbare 'heterozoenen' weerstand op, maar slechts bij 13%. 90% van de Nederlanders heeft geen enkel bezwaar tegen het 'homohuwelijk', maar als er kinderen in het spel zijn verandert de tolerantiegraad: 20% is tegen adoptie door homoseksuele paren.

Je zou verwachten dat de tolerantie slinkt naarmate homoseksualiteit dichterbij komt, bijvoorbeeld als je kind les krijgt van een homoseksuele docent of gaat samenwonen met een partner van hetzelfde geslacht. Maar dat valt wel mee. Slechts 5% van de mensen staat afwijzend tegenover een homoseksuele leerkracht voor hun kinderen, en 13% zou het onaanvaardbaar vinden als hun kind een homoseksuele partner zou kiezen.

Wie zijn nu die 9% mensen die wars zijn van homoseksualiteit? In de eerste plaats orthodox-religieuzen, mensen die minstens eens per week naar de kerk of moskee gaan. Relatief anti-homo zijn ook 65-plussers en laagopgeleiden. Verder hebben meer mannen dan vrouwen een afkeer van homoseksualiteit.

In deze metingen zijn niet-westerse migranten overigens ondervertegenwoordigd. Over hun houding in kwesties als het homohuwelijk of vriendschap met homoseksuelen is alleen een ouder (2004/2005) onderzoek beschikbaar. Daarin waren de Turkse Nederlanders met 32% het meest homonegatief, gevolgd door de Marokkaanse (26%), Antilliaanse (15%) en Surinaamse (7%) Nederlanders. Je kunt het ook positief formuleren: destijds vond een stevige meerderheid van de niet-westerse migranten dat homoseksuelen hun leven moeten kunnen leiden zoals zij dat willen. Afwijzing van homoseksualiteit speelde vooral bij de eerste generatie, die zowel lager opgeleid als strenger religieus is. Om wat dieper uit te spitten hoe minderheden over homoseksualiteit denken, is literatuuronderzoek gedaan en zijn diepte-interviews gehouden met sleutelpersonen onder behoudende protestanten en onder Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Chinese Nederlanders. Daarover meer in hoofdstuk 5.

Jongeren

Jongeren bevinden zich in een levensfase waarin zij gaan experimenteren met relaties en mogelijk vragen hebben over hun eigen seksuele voorkeur. Een veilige omgeving – thuis, op school en onder vrienden – waarin geen negatieve oordelen heersen over homoseksualiteit, is dan van belang. Uit een recente enquête onder scholieren⁴ blijkt dat een op de tien jongeren zegt niet bevriend te kunnen zijn met een homoseksuele jongen of meisje. Drie op de tien leerlingen denken dat homoseksuele leerlingen op school niet open kunnen zijn over hun seksuele voorkeur en nog eens drie op de tien weten niet of dat zou kunnen.

Door uitgebreide interviews te houden met ruim 40 heterojongeren is meer diepgaand onderzocht hoe ze denken over homo- en bisexualiteit en wat hun houding bepaalt. Het was een diverse groep jongens en meisjes, van vmbo- en vwo-leerlingen tot werkende jongeren, van protestant tot islamitisch, van Kroatisch tot Kaapverdiaans.

4 *Health Behaviour in Schoolaged Children*, een vierjaarlijkse studie naar psychisch welbevinden, gezondheid en risicogedragingen van schoolgaande kinderen van 11 tot 16 jaar, uitgevoerd door het Trimbos-instituut, de Universiteit Utrecht en het SCP.

*Een man hoort, zeg
maar, stoer te zijn.
Homo's zijn meestal
niet stoer. Die gaan
vrouwelijk doen. Ik
denk dat dat gewoon
niet klopt.*

(jongen, 18 jaar)

Opvallend is dat zij homoseksualiteit vooral associëren met (vrouwelijk) gedrag. Homo's gedragen zich vrouwelijk en vrouwelijke mannen zijn allemaal homo.

De meeste jongens willen dat een homo zich zo normaal mogelijk gedraagt. Daarmee bedoelen ze mannelijk, ook al kunnen ze niet goed zeggen wat dat precies is. 'Stoer' is nog het meest genoemd. Maar in eerste instantie zeggen ze vooral wat een homo niet moet doen: niet stijlvol lopen, geen strakke broeken dragen, geen vrouwelijke handgebaren maken en niet huilen. Om te voorkomen dat andere jongeren hen als homo zien, distantiëren veel heterojongens zich liever van homo's en homoseksualiteit.

Meisjes zien net als jongens homomannen als vrouwelijk, maar voor hen is dat neutraal of zelfs positief. Homo's zijn 'lief', 'schattig', vaak 'gezellig' en vooral ook 'goed in de omgang', want je kunt heerlijk met ze winkelen of feesten.

Homo- of biseksualiteit is eigenlijk zelden een gespreksonderwerp onder jongeren, of het nu op school is, thuis of onder elkaar. Lesbiennes zijn vrij onbekend onder jongeren, zowel onder meisjes als jongens. 'Lesbische vrouwen? Die ken ik niet. Ik hoor wel eens dat sommige meisjes zoenen met een ander meisje, maar dat doen ze dan voor een jongen,' zegt de 19-jarige Hülya. Het is zelfs geen scheldwoord, zoals een jongen zei.

Hij is wel een aardige oom, dat is trouwens helemaal zo, homo's zijn heel aardig en je kunt er goed mee shoppen, want ze hebben smaak.

(meisje, 16 jaar)

Het beeld dat jongeren van lesbo's hebben is óf 'mannelijk' óf 'sexy'. Dat laatste zeggen vooral de jongens. Sommigen geven toe het leuk te vinden om naar zoenende lesbische vrouwen (op internet) te kijken, en denken zelfs dat lesbo's alleen maar met elkaar vrijen omdat mannen dat zo leuk vinden. Zoals de 18-jarige Ahmed zegt: 'Vrouwen hebben toch geen seks, dus die doen maar wat. Of het is om mannen op te geilen.'

Anders dan de heterojongens distantiëren heteromeisjes zich niet zozeer van homo's en homoseksualiteit, maar wel van 'sletten' of 'hoeren'. Zoals een jongen moet voorkomen dat hij als homo wordt gezien, moeten meisjes voorkomen als slet te worden aangewezen.

De lesbische identiteit en lesbische leefstijlen blijven onzichtbaar voor heterojongeren. Dat geldt ook voor biseksuele mannen: je bent óf een echte man óf een homo. Biseksuele meisjes kennen ze wel vaker, maar in hun ogen doen zulke meisjes mee aan een hype.

Een aantal jongeren kent homoseksuelen uit hun eigen omgeving; meestal homomannen of biseksuele vrouwen, geen lesbiennes of biseksuele mannen. Jongeren die homoseksuelen persoonlijk kennen, staan positiever tegenover homo- en biseksualiteit.

Heteromeisjes gaan makkelijker om met een lesbienne of biseksueel meisje in hun vriendenkring, dan heterojongens met een homo- of biseksuele jongen. De meeste jongens zouden de vriendschap verbreken als een vriend 'uit de kast' zou komen. Meisjes vinden hun vriendschappen erg belangrijk. Hoe vreemd, moeilijk of verkeerd sommige heteromeisjes homoseksualiteit ook mogen vinden, loyaliteit en vertrouwen staan voorop. Heterojongens gaan er al gauw van uit dat een homo- of biseksueel zal proberen hen seksueel te benaderen. Ze proberen daarom contact te vermijden of waarschuwen alvast voor een klap als

een homo hen zou willen versieren. Heteromeisjes vertellen dat ze vriendelijk maar duidelijk zouden zeggen waar de grenzen liggen.

Voor de autochtone jongeren in dit onderzoek vinden ‘jezelf zijn’, ofwel authentiek zijn, erg belangrijk. Je hoort je niet te veel aan te trekken van de wensen van je omgeving, maar duidelijk te zijn over wie je bent. Jongeren zeggen respect te hebben voor iemand die echt zichzelf is. Dit verlangen naar authenticiteit pakt slecht uit voor de acceptatie van homoseksualiteit, want heterojongeren zien in eerste instantie homo-, lesbische of biseksuele jongeren als ‘niet zichzelf’. Vooral homojongens en bi-meisjes zijn ‘nep’ volgens heterojongeren. Homojongeren staan dus eigenlijk voor een onmogelijke opdracht: zij moeten zoveel mogelijk zichzelf zijn om waardering te krijgen van hun leeftijdgenoten, maar zodra zij afwijken van de norm wordt hun gedrag veroordeeld. Toch heeft het verlangen naar authenticiteit ook een positief effect. Als heterojongeren eenmaal een goed persoonlijk contact hebben opgebouwd met een homojongere, vinden ze vaak dat hij of zij meer ‘zichzelf’ is geworden. Uit de kast komen of een relatie durven te beginnen met iemand van dezelfde sekse kan dan juist ook als dapper worden gezien.

3

Uit de kast, uit de dip?

*Ervaringen van
volwassen
homoseksuelen*

Open zijn over homo- seksualiteit dwingt respect af. Er is immers moed voor nodig om uit de kast te komen, want niet iedereen reageert daar rustig en welgemoed op. Aan volwassen homo- en biseksuele mannen en vrouwen is gevraagd hoe dat proces voor hen verliep, hoe zij zich daaronder voelen en of zij met negatieve reacties te maken krijgen.

Mannen

Negen van de tien mannen hebben aan anderen verteld zich (ook) tot andere mannen aangetrokken te voelen. Zij die daarover zwijgen zijn voornamelijk lager opgeleiden, mannen op het platteland en in provinciestadjes, en biseksuelen.

Voorals de naaste familie en vrienden zijn op de hoogte (ruim 90%), de bureu het minst (67%). In de meeste gevallen accepteert de omgeving de seksuele voorkeur. Toch vertelt bijna een op de tien mannen dat zijn moeder en bijna een op de acht dat zijn vader er wel moeite mee heeft.

Overigens hebben veel mannen zelf ook problemen met hun seksuele voorkeur. Hoewel de overgrote meerderheid het normaal vindt om zich tot mannen aangetrokken te voelen en ruim de helft er ronduit trots op is, zou 19% toch liever hetero zijn als hij kon kiezen. Opvallend is dat dit nog sterker speelt bij de biseksuelen dan bij de homoseksuelen.

Naarmate men ouder is, wordt de zelfacceptatie groter. Wat daarbij ook helpt is dat de vader accepteert hoe zijn zoon is. De houding van de moeder, die immers toch al makkelijker de seksuele voorkeur van haar zoon accepteert, is minder belangrijk.

Het onderzoek

Voor de homoseksuele mannen is gebruik gemaakt van de Schorer Monitor 2009. De gegevens over de mannen, 4537 respondenten, zijn van 2008. Hun leeftijd varieert van 13 tot 80 jaar. Ruim een derde is 30 jaar of jonger. 6% heeft een lager opleidingsniveau, 25% middelbaar en 69% hoger. Iets meer dan twee derde woont in stedelijke gebieden, de rest in kleinere woonplaatsen. Driekwart voelt zich alleen tot mannen aangetrokken, 18% voornamelijk tot mannen en 8% tot mannen en vrouwen of voornamelijk tot vrouwen. Mannen die vallen op mannen en vrouwen of voornamelijk op vrouwen, zijn geclassificeerd als biseksueel. Mensen met een niet-westerse achtergrond zijn in de monitor ondervetegenwoordigd.

Uit eerder onderzoek is bekend dat homoseksuelen vaker last hebben van depressies en zelfmoordneigingen dan heteroseksuelen. In het SCP-onderzoek waren alleen homo- en biseksuelen betrokken, dus een vergelijking met hetero's is niet mogelijk. Eenzaamheid en somberheid komen het meest voor: een op de acht mannen had die gevoelens in de week voor het onderzoek. Een op de twintig mannen dacht in die week af en toe aan zelfmoord, 3% zelfs vaak. Jonge mannen en mannen die niet open zijn over hun seksuele voorkeur hebben daar het meest last van.

Gegevens van de politie en van antidiscriminatiebureaus wijzen op een toename van homofobe uitingen. Alleen al in Amsterdam ging het in 2009 om 371 meldingen, voornamelijk van homoseksuele mannen. Vermoedelijk is dit slechts het topje van de ijsberg. In het SCP-onderzoek meldde 1% van de respondenten in de zes maanden voorafgaand aan de enquête af en toe geslagen te zijn door vreemden; 4% is incidenteel of vaak bedreigd. De percentages mogen laag zijn, maar de absolute aantallen zijn niet te verwaarlozen. Uitgescholden worden door vreemden komt veel vaker voor: 14% van de mannen is dat overkomen in het halfjaar voor de enquête.

Negatieve ervaringen op de opleiding of op het werk zijn er veel minder. Bedreigen, spugen of slaan komt uiterst zelden voor; schelden, pesten en belachelijk maken veel vaker, namelijk bij 20%. Vooral jonge mannen (onder de 21 jaar) melden relatief vaak homonegatieve ervaringen.

Er is ook gevraagd of men zich het afgelopen jaar meer of minder veilig is gaan voelen. Twee derde merkt geen verschil, maar ruim een kwart is zich een beetje of veel onveiliger gaan voelen.

Vrouwen

Ook lesbische en biseksuele vrouwen zijn in grote meerderheid open over hun seksuele oriëntatie tegenover familieleden (85%) en collega's (72%). Minder open zijn lager opgeleiden, jongere vrouwen en biseksuele vrouwen. Ondanks die openheid is bijna de helft ongerust of anderen erachter komen dat zij lesbisch of biseksueel zijn.

De meeste vrouwen zeggen geen problemen te hebben met hun eigen seksuele voorkeur (5% zou liever hetero zijn), maar net als bij de mannen gaat dat minder op voor de biseksuelen. En net als bij de mannen neemt de zelfacceptatie toe met het ouder worden.

Hoe voelen lesbische en biseksuele vrouwen zich? 44% van de ondervraagde vrouwen meldde in de voorgaande maand te veel over dingen te piekeren, 39% voelde zich gespannen en 22% had eenzaamheidsgevoelens. Jongere lesbische vrouwen, biseksuele vrouwen en vrouwen die niet uit de kast zijn gekomen hebben relatief meer angsten en depressies.

Dat lesbische en biseksuele vrouwen meer psychosociale klachten hebben dan heteroseksuele vrouwen is bekend uit eerdere onderzoeken. Het huidige onderzoek laat zien dat de gespannenheid of angstgevoelens niet

Het onderzoek

De Universiteit van Amsterdam deed in 2008 met Stichting Ondersteboven een online onderzoek onder lesbische en biseksuele vrouwen. Dat leverde 1327 respondenten op tussen 14 en 78 jaar. Hun gemiddelde leeftijd is 34 jaar. 60% van de vrouwen valt uitsluitend op vrouwen. De overige 40% valt op mannen en vrouwen en is gerekend tot de biseksuelen. De meeste respondenten hebben een Nederlandse culturele achtergrond. Ongeveer de helft woont in een grote stad; eveneens de helft is hoogopgeleid. Ruim de helft heeft een relatie; 30% is ook getrouwd met haar vrouwelijke partner en 20% heeft kinderen.

zozeer verband houden met de seksuele oriëntatie als wel met de negatieve reacties van familie, collega's en kennissen: niet begrepen worden, afkeurende opmerkingen, uitsluiting en soms zelfs geweld. Confrontatie met negatieve uitingen op straat of in het uitgaansleven doen er voor hen minder toe; misschien omdat vrouwen gevoeliger zijn voor kritiek uit de directe omgeving dan van onbekenden. Bijna de helft van de vrouwen heeft in het halfjaar voor het onderzoek te maken gehad met negatieve reacties op hun seksuele voorkeur. Vier op de tien vrouwen zeggen uitgescholden te zijn en drie op de tien zijn belachelijk gemaakt. Vervelende, nieuwsgierige vragen en roddelen zijn schering en inslag. De meeste negatieve uitingen komen van onbekenden op straat of in het uitgaansleven, maar ook collega's en familieleden maken zich er schuldig aan.

Lesbische moeders

Volgens het CBS woonden in 2009 in Nederland ongeveer 25.000 vrouwelijke en 31.000 mannelijke koppels samen. Bij 20% (5000) van de vrouwenparen wonen kinderen en bij 3% (930) van de mannenparen. Niet bekend is hoeveel kinderen tijdens de homoseksuele relatie geboren zijn of in een eerdere heteroseksuele relatie.

Hoewel de kinderen opgroeien in een samenleving met een grote acceptatie van homoseksualiteit, heeft een substantieel deel van de Nederlandse bevolking bedenkingen bij homoseksuele ouders. Wat betekent dat voor die ouders en voor hun kinderen?

Over de lesbische moeders en hun kinderen begint zich dankzij het langlopende onderzoek van de Universiteit van Amsterdam wel iets af te tekenen. Tot nu toe blijken kinderen met twee moeders in hun sociaalemotionele ontwikkeling niet te verschillen van kinderen die opgroeien in een traditioneel gezin met een vader en een moeder.

Het onderzoek

De Universiteit van Amsterdam volgt sinds 2000 kinderen die geboren zijn en opgroeien in een lesbische relatie. Het onderzoek is gestart met 100 gezinnen met twee moeders en een controlegroep met heteroseksuele gezinnen. Gegevens zijn verzameld toen de kinderen tussen de 4 en 8 jaar oud waren en vier jaar later opnieuw. Toen (in 2008) is ook aan de kinderen zelf gevraagd hoe zij zich voelen. Onderzoek naar homoseksuele mannen die na hun coming-out vader zijn geworden staat nog in de kinderschoenen. Er zijn veel minder homoseksuele vaders dan lesbische moeders en het gros is parttime vader.

Lesbische moeders en hun kinderen krijgen veel onaangename reacties van de omgeving. Ruim twee derde van de moeders zegt nieuwsgierige vragen te krijgen, die kennelijk niet als zuiver neutrale belangstelling overkomen. Ook roddelen komt volgens de moeders veel voor (drie op de tien moeders noemen dat). De kinderen bleken soortgelijke ervaringen te hebben. Ze zijn vaak het mikpunt van grapjes (61%), krijgen veel nieuwsgierige vragen (57%) of negatieve opmerkingen over de seksuele voorkeur van hun moeders (45%) en staan bloot aan geroddel (31%). Over het algemeen was er geen verschil tussen de jongens en de meisjes, behalve dat meisjes vaker zeggen dat er over hen geroddeld wordt.

Amsterdamse scholieren over homoseksueel ouderschap

Om eens te kijken hoe de schoolomgeving denkt over ouderschap door twee moeders of vaders, zijn vragen voorgelegd aan 229 kinderen van 10-13 jaar op Amsterdamse scholen. Van ongeveer de helft van de leerlingen was één ouder in een niet-westers land geboren, meestal Turkije, Marokko of Suriname. Bijna driekwart van de kinderen met een Nederlandse culturele achtergrond en ruim 40% van de kinderen met een niet-westerse achtergrond vindt dat lesbische vrouwen kinderen mogen adopteren. Over homoseksueel vaderschap zijn beide groepen kinderen wat negatiever.

4

Kind, als jij maar gelukkig bent...

*Ervaringen van jonge
homoseksuelen*

Ik was tien toen ik het wist. Ik heb het verborgen gehouden tot mijn veertiende. Ik heb expres relaties gehad met twee meisjes, puur om het gevoel te onderdrukken.

Ik werd zoveel gepest, ja van groep 2 tot en met groep 8. Ik dacht toen, ik word gewoon hetero, ik wil niet meer gepest worden, ik wil niet de rest van mijn leven vernederd worden.

Ik stop er mee.

(jongen, 19 jaar)

Zeker bij jongeren, die seksualiteit aan het ontdekken zijn en zoeken naar hun identiteit, kunnen homoseksuele gevoelens leiden tot onzekerheid en verwarring. Reacties uit hun omgeving komen vaak harder aan bij jongere dan bij volwassenen homo's en lesbo's. Ze voelen zich vaker onveilig en vooral meisjes hebben meer last van depressies dan hun oudere soortgenoten.

Voor het eerst is in Nederland een grootschalig onderzoek gehouden onder homo- en biseksuele jongeren (16-25-jarigen) om te weten te komen hoe zij hun eigen seksuele voorkeur ervaren, hoe hun omgeving daarop reageert en hoe zij zich voelen.

De 'ontdekking'

De meisjes zijn gemiddeld 13,5 jaar als ze ontdekken dat ze zich (ook) tot seksegenoten aangetrokken voelen; de jongens gemiddeld 12,6 jaar. Meer dan de helft van de meisjes voelt zich overigens biseksueel, tegenover 32% van de jongens. Naarmate ze ouder worden, neemt de biseksualiteit af. Dat kan betekenen dat aantrekking tot beide seksen voor sommigen een overgangsfase is naar homoseksuele aantrekking, maar bekend is ook dat sommige jongeren zich niet in het hokje 'homo' of 'lesbisch' willen stoppen. Bovendien is er ook een groep voor wie biseksualiteit een stabiele 'identiteit' vormt.

Het onderzoek

Ruim 1100 meisjes en ruim 500 jongens vulden in 2009 online een enquête in. Van de meisjes is 16% en van de jongens 17% niet autochtoon, dat wil zeggen dat niet beide ouders in Nederland zijn geboren. Iets meer dan de helft woont bij de ouders. Enkele jongeren wonen met een vaste partner (11% meisjes, 6% jongens). 21% woont op kamers en heeft huisgenoten, en 12% woont alleen. Net als bij het onderzoek onder volwassen homo's is niet met zekerheid te zeggen of deze groep representatief is.

Lange interviews zijn gehouden met 30 jongeren tussen 16 en 26 jaar die negatieve reacties hebben gehad op hun seksuele voorkeur: vijftien jongens en vijftien meisjes. De meerderheid is autochtoon. Zes jongeren zijn streng christelijk opgevoed, twee hebben een Antilliaanse achtergrond, een is joods, een half Indonesisch, een half Surinaams en een heeft een half Amerikaanse achtergrond.

Tussen ontdekking en coming-out verstrijken bij meisjes drie jaar en bij jongens bijna vier jaar. Kennelijk is het niet makkelijk om er snel mee voor de dag te komen. Vooral hele jonge, biseksuele en religieuze jongeren komen laat uit de kast.

Acceptatie door de omgeving

Ouders en vrienden zijn het vaakst op de hoogte. 70% van de jongeren is tegenover de naaste omgeving open over hun seksuele voorkeur. Andere familieleden, medescholieren en studenten zijn minder vaak op de hoogte, en collega's en medesporters komen op de laatste plaats.

Over het algemeen reageren de ouders positief. Maar 7% van de jongeren voelt zich door hen afgewezen, en dat geldt vooral voor evangelische ouders. Moeders accepteren de seksuele voorkeur van hun dochters beter als zij zich meisjesachtig gedragen.

Op school vindt 18% van de homojongeren hun acceptatie maar zozo. In situaties waarin ze zich vrijwillig begeven voelen ze minder afwijzing: bij vrienden 9%, in de sport 9% en op het werk 8%. Jongens die meisjesachtig zijn zeggen dat vrienden hen minder goed accepteren. Bij het sporten voelen meisjes

Ik was gewoon nooit een jongens-jongen. Een meisje in mijn klas had een klassenfotoringescand en mijn hoofd lange blonde haren gegeven met een strik erin en dat heeft ze achter in mijn laasje gestopt. Dat soort dingen gebeurde. Dat was raar, onbegrijpelijk voor mij. Ik besepte zelf nog niet dat ik anders was. Ik had zoiets van ik ben gewoon een jongen.

(jongen, 19 jaar)

die jongensachtig zijn zich minder goed geaccepteerd.

Biseksuele jongeren vinden hun directe en wijde omgeving minder tolerant dan homo-seksuele jongeren. Ze komen ook veel minder vaak uit de kast voor hun ouders. Ze kunnen hun verhalen of problemen misschien niet echt goed kwijt, wat juist voor jongeren die met hun identiteit worstelen eenzaam, verwarrend en zwaar is, zoals uit sommige interviews bleek.

Het merendeel van de jongeren wil contact met andere homojongeren (84%), liefst via internet of een vriendengroepje. Slechts de helft heeft inderdaad zo'n vriendengroepje. De jongste groep, van 16-18 jaar, wil vaker zo'n contact dan de oudere groep, maar heeft er juist minder ervaring mee.

Ongeveer driekwart van de homojongeren heeft te maken gehad met antihomo-uitingen; meisjes iets minder vaak dan jongens, en biseksuele jongeren beduidend minder vaak dan homoseksuele jongeren. Ze worden vooral uitgescholden of gepest door mensen op school, thuis of in de buurt. Zeker als homojongens zich erg vrouwelijk gedragen en lesbo-meisjes juist erg mannelijk, zijn ze het doelwit van negatieve uitingen.

Op mijn eerste middelbare school ben ik heel erg gepest, eigenlijk vanaf dag 1. Het was echt gewoon pesten met 'manwif, moet jij niet in de jongenskleedkamer?'. En op dat moment was ik helemaal niet bezig met of ik nou op jongens viel of op meisjes, ik was helemaal niet bezig met mijn seksualiteit eigenlijk. Dus ik vond het allemaal heel vervelend.

(meisje, 23 jaar)

Zelfacceptatie

Lang niet alle homojongeren zijn zelf blij met hun seksuele voorkeur: 17% had liever hetero willen zijn.

Voor jongens speelt dit meer dan voor meisjes. Gelovig zijn maakt zelfacceptatie moeilijker: bijna de helft van de homojongeren die in het evangelische geloof zijn opgevoed zou liever hetero zijn. Maar met de jaren krijgen jongeren meer vrede met hun seksuele voorkeur.

Wat niet best is voor de zelfacceptatie is een negatieve reactie van anderen. Wie dat vaak overkomt, heeft meer moeite met zijn seksuele voorkeur. Dat geldt ook voor jongeren met een laag zelfbeeld. Opvallend veel homojongeren (ongeveer 38%) zouden meer zelfrespect willen hebben. Misschien komt dat doordat jongeren sowieso hechten aan 'jezelf kunnen zijn'. Veel homojongeren (ongeveer 36%) voelen zich nutteloos; 30% vindt dat ze nergens goed voor zijn. Of ze daarin sterk afwijken van heterojongeren is niet bekend, maar wel blijkt dat biseksuele jongeren een negatiever zelfbeeld hebben. Kennelijk is het makkelijker om hetzij homo, hetzij hetero te zijn.

Ik heb een jaar lang zitten bidden, echt elke dag en elke nacht huilend in slaap gevallen. Ik dacht, als Hij ziet dat ik het echt zo graag wil, al is het maar om van het hele gedoe af te zijn, het hele probleem, en dat de rust weer wederkeert in huis, voor zover dat mogelijk was... Maar ja, het gebeurde niet.

(meisje, 19 jaar)

Verliefdheid

Bijna alle jongeren zijn wel eens verliefd geweest, de meesten uitsluitend op iemand van de eigen sekse. Bij de meisjes is een kwart op beide seksen verliefd geweest, terwijl dit voor 9% van de jongens geldt. Van de jongeren die een vaste relatie hebben gehad, was de partner bij de meisjes duidelijk vaker iemand van de andere sekse (45%) dan bij de jongens (19%). Dat is niet verwonderlijk, want ruim de helft van de meisjes noemt zich biseksueel. Ook kan het zijn dat meisjes al jonger aan relaties beginnen, voordat hun seksuele voorkeur uitgekristalliseerd is.

Vier van de vijf jongeren hebben ooit seks gehad. Bij 68% van de jongens was dat uitsluitend met jongens, bij 12% ook of alleen met meisjes. Voor meisjes ligt deze verhouding anders: zij hebben ruim drie keer zo vaak als de jongens ook of uitsluitend seks gehad met de andere sekse. 40% van de meisjes had alleen seks met een ander meisje.

Depressies

Een op de zeven meisjes en een op de acht jongens heeft vaak last van depressieve klachten. Of dat meer is dan bij heteroseksuele jongeren is niet bekend. Wel is bekend dat er een verband is met negatieve reacties op hun seksuele voorkeur. Van de meisjes die minstens iedere maand iets negatiefs meemaken heeft 26% depressieve klachten tegen 15% van de meisjes die nooit een negatieve reactie krijgen. Jongens die iedere week bloot staan aan antihomo-uitingen hebben drie maal zo vaak depressieve klachten als jongens die daarvan gevrijwaard blijven (33% tegenover 11%).

Bij de meisjes zien we dat de jongensachtige ongeveer drie keer zo vaak last hebben van depressieve klachten dan de meisjesachtige. Bij de jongens zien we eenzelfde verband, zij het iets minder sterk.

Relatief kwetsbaar voor depressies zijn meisjes, jongeren die veel negatieve reacties krijgen en jongeren die zich ongemakkelijk voelen om openlijk homo te zijn. Het kan natuurlijk zijn dat negatieve reacties tot somberte leiden, maar het kan ook zijn dat iemand die niet goed in zijn vel zit eerder een opmerking als kwetsend ervaart. Minder geneigd tot depressies zijn de oudere homojongeren, mensen met mbo, hbo of wo en homojongeren die later graag kinderen willen (de helft van alle homojongeren).

Zelfmoordgedachten en -pogingen

Behoorlijk schokkend is dat de helft van de onderzochte homojongeren wel eens aan zelfmoord heeft gedacht, terwijl dat aandeel onder heteroseksuele jongeren duidelijk kleiner is.¹ Evenmin geruststellend is dat van de

1 Heterojongeren maakten geen deel uit van het onderzoek. Vergelijking met gegevens uit andere onderzoeken is lastig, vanwege verschillen in vraagstelling en leeftijdsgroep. De percentages voor heterojongeren variëren in de onderzoeken tussen de 11% en 30%.

Ik ben altijd een heel open persoon, die lekker babbelt. Maar zodra er een messteek kwam, zo'n woord, dan kroop ik in mijn schulp en dan was ik stil voor de rest van de dag. Dan deed ik nergens meer aan mee, dan voelde ik me rot. Ik hield het voor mijzelf, ook gewoon puur qua schaamte tegenover mijn ouders, tegenover iedereen.

(jongen, 19 jaar)

jongens 9% en van de meisjes 16% ook tot een zelfmoordpoging is overgegaan (ook dit is hoger dan bij heteroseksuele jongeren).² Hoe meer antihomo-uitingen zij meemaken, hoe vaker zij aan-geven zelfmoord te overwegen. Van de jongeren die wekelijks homonegatieve reacties kregen heeft zelfs een op de vier een zelfmoordpoging gedaan.

Vooral op jongere leeftijd is het idee om het leven te beëindigen aantrekkelijk. Ook jongeren met een laag zelfbeeld, jongensachtige meisjes en meisjesachtige jongens, biseksuele jongeren en jongeren met een religieuze opvoeding denken vaker aan zelfmoord.

Hulp zoeken

Meer dan de helft van de homojongeren (66%) zou wel steun en hulp willen vragen bij kwesties rond hun seksuele voorkeur. 45% heeft ook echt hulp gezocht, voornamelijk van vrienden en via het internet. (De populariteit van internet is misschien beïnvloed doordat de onderzoeksgroep voornamelijk via internet geworven is.) Sommigen bezochten een gespreksgroep, anderen gingen naar de huisarts of een vertrouwenspersoon. Jongens zoeken iets vaker hulp dan meisjes, en de (overwegend) homoseksuelen veel vaker dan de biseksuelen.

De jongeren zoeken steun bij kwesties als hun geloof en homo-seksualiteit, omgaan met antihomo-uitingen, uit de kast te komen en andere homojongeren ontmoeten, maar ook bij vragen over seks.

2 In onderzoeken naar zelfmoordpogingen bij heterojongeren variëren de percentages van 3 tot 7.

Suggesties van homoseksuele jongeren om hun acceptatie te vergroten

Wat zou volgens de onderzochte jongeren de positie van homoseksuele, lesbische en biseksuele mensen verbeteren? Een paar suggesties, in hun eigen bewoordingen:

- Voorlichting, maar dan niet een uurtje een homo voor de klas laten staan, maar met elkaar praten, met een groepje aan een tafel gaan zitten, of gewoon ergens heen gaan waar je normaal kan praten, dat het niet van 1 kant komt.
- Het homo zijn gewoon maken. Laten zien dat het niet absurd is, of dat je dan plotseling in een roze berenvel langs de grachten rent. Nee, dat het iets is dat in de persoon zit. Ik val op mannen en niet meer dan dat.
- Maak homoseksualiteit zichtbaar! Ik heb nu het idee dat de homo's zich verstoppen en dat is deels omdat een groot deel van de bevolking er toch nog op zijn minst lacherig over doet.
- Het zou leuk zijn voor een kindje met twee papa's om een reclame te zien over een nieuwe camper, waar twee vaders en twee kinderen in zitten om op vakantie te gaan.
- Gratis evenementen met muziek voor jongeren in de naam van de liefde, dus niet homoseksualiteit of heteroseksualiteit, maar gewoon mensen die van mensen houden.
- Bijeenkomsten organiseren met mensen die een hekel hebben aan homo's en lesbi's en met hen daarover gaan praten.

5

‘The love that dare not speak its name’

Opvattingen van minderheden

In vijf minderheidsgroepen in Nederland is apart onderzocht hoe zij omgaan met homoseksualiteit, hoe dat in de afgelopen decennia is veranderd en hoe in hun kringen de tolerantie zou kunnen toenemen: behoudende protestantse, Surinaamse, Marokkaanse, Turkse en Chinese Nederlanders.

Van deze minderheden is bekend dat zij gereserveerder staan tegenover homoseksualiteit dan ‘de gemiddelde Nederlander’. De meeste van hun opvattingen blijken in het verleden gemeengoed te zijn geweest onder Nederlanders. Inclusief het gegeven dat ‘het’ geen naam heeft, ‘zo zijn’ misschien nog wel kan, maar ‘het doen’ uit den boze is.

Behoudende protestanten

In de jaren zestig en zeventig verrichtten hervormde, gereformeerde en katholieke predikanten (of pastors), psychiaters en psychologen baanbrekend werk in de acceptatie van 'de homofiele naaste'. De huidige opinieleiders van behoudende protestanten (orthodox gereformeerden, bevindelijk gereformeerden en evangelischen) lijken juist conservatiever dan hun achterban. Deze kerkgenootschappen hebben in hun officiële besluitvorming nog vrijwel niets afgedaan aan hun traditionele afkeuring van homoseksueel vrijen en verkeren. Afwijzing van het 'praktiseren' van homoseksualiteit is voor hen een identiteitsbepalende kwestie geworden.

Toch neemt ook onder orthodox en, in mindere mate, bevindelijk gereformeerden de acceptatie van homoseksualiteit toe, niet alleen van de 'aard' maar ook van de 'daad'. Van grote invloed zijn de christelijke homo-organisaties, predikanten, hulpverleners, ouders en verzuilde media, doordat ze 'mensen met homo-gevoelens' hoorbaar maken. De twee meest uitgesproken evangelische geïnterviewden merken dat mensen van mening veranderen als ze homo's van vlees en bloed leren kennen. Volgens hen duidt dat op slappe knieën.

Het onderzoek

Onder behoudende protestanten verstaan we denominaties ter 'rechterzijde' van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN, de grootste denominatie na de rooms-katholieke kerk). Hieronder vallen de 'bevindelijk' gereformeerden (circa 220.000 leden), de 'orthodox gereformeerden' (circa 238.000 leden) en de evangelischen (een kleine 150.000 mensen, die onder meer horen bij de Pinkstergemeenten, het Leger des Heils en de baptisten).

Veertien sleutelfiguren op het gebied van godsdienst en godgeleerdheid zijn geïnterviewd, onder wie vier uit de evangelische gemeenschap en zes uit de orthodox-gereformeerde kerken. Vijf zijn homoseksueel of hebben dat soort gevoelens gehad; op één na zijn ze allemaal veranderd van kerkgenootschap. Slechts drie sleutelfiguren zijn vrouw.

Zodra iemand in zijn persoonlijke levenssfeer iemand kent die homo is, verandert zijn mening. Aan de ene kant is dat lovenswaardig, want het gaat altijd om gezichten, om mensen. Maar aan de andere kant denk ik: als jij als christen echt gelooft dat de bijbel Gods Woord is, wil je dan buigen voor God of voor de publieke opinie? Wat is nou belangrijker? De eerste christenen waren erg tegendraads, die gingen voor de leeuwen. Durven we dat überhaupt nog?

(man, evangelisch, predikant, 61 jaar)

Dat ‘mensen met homogevoelens’ er mogen zijn, betwist vrijwel niemand, maar of ze ook seks met elkaar mogen hebben leidt tot heftige botsingen in deze kerkgenootschappen – niet zozeer tussen homo’s en hetero’s, maar tussen progressieve en conservatieve groeperingen.

Veel geïnterviewden zijn negatief over het overheidsbeleid, omdat het te weinig ruimte zou laten voor hun gewetensbezwaren. Ook hekelen ze de seculiere homobeweging (lees: het COC), die een karikuraal beeld zou schetsen van behoudende christenen en hun te weinig ruimte zou geven om op hun eigen manier om te gaan met homoseksualiteit. Volgens sommige behoudende christenen zijn zij zelf, veel meer dan homo’s en lesbo’s, inmiddels een verdrukte minderheid.

Veel evangelische protestanten weigeren om de homoseksuele voorkeur te aanvaarden als een gegeven. Ook als dat niet leidt tot exorcisme, gebedsgenezing of bevrijdingspastoraat heeft het belangrijke gevolgen: ‘mensen met homogevoelens’ hebben namelijk pas recht van spreken als die gevoelens zijn verdwenen of verbleekt. In evangelische en Pinksterkerken, waar in vele tongen wordt gesproken, zijn homoseksuele gelovigen vrijwel per definitie onhoorbaar. Dat belemmert emancipatie of sociale acceptatie. Zorgelijk is bovendien dat in sommige kringen homoseksualiteit en homo-emancipatie uitdrukkelijk in verband worden gebracht met de werkzaamheid van de duivel en zijn trawanten.

Het COC begrijpt niet wat er speelt binnen de christelijke gemeenten. Het beeld dat zij van homo-emancipatie hebben werkt juist averechts onder christenen. Het COC is uitgesproken antichristelijk. Ze hebben een slechte reputatie binnen de christelijke gemeenten.

(man, politicoloog,
evangelisch, 30 jaar)

Surinaamse Nederlanders

Surinamers in het moederland en Nederland onderhouden veel contacten en beïnvloeden elkaar sterk. Zo leeft de *mati*-traditie voort in de Bijlmer: creoolse vriendinnen die soms samenleven en ook seks hebben met elkaar. *Mati* staat voor vriend of makker en *mati-werk* voor lesbische seks; ook homomannen gebruiken het woord *mati* soms voor zichzelf en onder heterojongens in Nederland is het een algemene term voor vriend. De meeste *mati*-vrouwen hebben daarnaast ook contacten met mannen van wie ze vaak financieel afhankelijk zijn. Ze hebben geen homo- en ook geen heteroseksuele identiteit. Veel geïnterviewden kennen uit hun jeugd tantes die samenwoonden met andere vrouwen, maar het seksuele aspect werd nooit besproken.

Ook al valt de term niet en praat men er niet over, homoseksuele contacten tussen mannen zijn allerminst zeldzaam. Volgens recent onderzoek zou 60% van de Surinaamse mannen homoseksuele contacten hebben gehad (De Ware Tijd, 30 september 2006). Maar net als bij de *mati*-vrouwen zullen de meeste van deze *boelers* (mannen die met mannen vrijen) geen identiteit hebben ontleend aan die homoseks.

Het onderzoek

In Nederland wonen 360.000 Surinamers: tweevijfde is creool, een derde Hindoestaan, een achtste Javaan en een tiende marron. De creolen zijn meestal christelijk (Evangelische Broedergemeente of rooms-katholiek). De Hindoestanen zijn overwegend hindoeïstisch maar een derde is moslim, net als vrijwel alle Javanen.

Het onderzoek is gebaseerd op literatuurstudie en op interviews met negen sleutelfiguren.

Surinaamse Nederlanders vinden de witte homoscene te expliciet, te veel op seks gericht, te confronterend en rigide. De overheid, zo vinden ze, is te dwingend in het opleggen van homo-emancipatie.

Een eigen zichtbare homo- of lesbowereld hebben de Surinaamse Nederlanders nauwelijks en zeker geen eigen emancipatiebeweging. Emancipatieactiviteiten uit de jaren tachtig en negentig zijn vrijwel stil komen te liggen, maar niet omdat de acceptatie van homoseksualiteit in de Surinaamse gemeenschap een gelopen race is. Wel hebben de eigen media aandacht voor homoseksualiteit en zijn er mannelijke en vrouwelijke rolmodellen gekomen, overigens vooral van creoolse en gemengde afkomst: advocaat Gerard Spong, trendwatcher Adjiej Bakas, de schrijfsters Thea Doelwijt, Astrid Roemer en Joanna Werners, de politica Ellin Robles en de wetenschapster Gloria Wekker. Er is een Surinaamse elite ontstaan in Nederland waarvan ook lesbo's en homo's deel uit maken.

De creoolse Surinamers zijn openhartiger over homoseksualiteit en seksualiteit in het algemeen dan de Hindoestanen en Javanen, ongeacht hun geloof. Over de marrons is geen informatie beschikbaar.

Maar er bestaan grote verschillen tussen de generaties. Was de imam voorheen een gezagsfiguur, nu legt hij het vaak af tegen het

Ik denk dat driekwart van de Surinaamse mannen biseksueel is. Al mijn beste vrienden hebben het met mij gedaan toen ik uitkwam. Want die vonden je allang leuk.

(man, kroegbaas, 59 jaar)

internet. Voor Surinaamse Nederlanders die geen Arabisch spreken heeft de koran een andere betekenis dan voor hen die het wel spreken.

Over religie als obstakel voor homo-emancipatie bestaat verschil van mening. Dat is het meestal niet voor creolen, en nauwelijks voor Hindoestanen, die hun godsdienst meestal gebruiken om de sociale plicht tot voortplanting te legitimeren. Nieuwe evangelische religies zoals die van de hetero-fundamentalisten Yvette Lont en Adolph Bakaman vormen wel een blokkade. De imam onder de geïnterviewden ziet grote problemen met de islam omdat moslims, en daarbij denkt hij vooral aan niet-Surinaamse, hun ogen sluiten voor de Nederlandse sociale en seksuele realiteit.

De belangrijkste obstakels voor verandering zijn normen van huwelijk en voortplanting. In alle etnische groepen bestaat die druk. Bij de creolen ligt die misschien minder in het wettelijke huwelijk, maar wel in hetero-relaties. Kinderen krijgen is een afgeleide norm. Vooroordelen over *boelers* vertonen grote gelijkenis met wat Turken en Marokkanen denken over *ibnes* en *zemels*: ze doen vieze dingen en verleiden jongens tot homo-seks. Aan de lesbokant bestaat er een negatieve houding tegenover de volkse *mati*'s.

In Suriname, in de moslingemeenschap, daar gebeuren dingen en geen enkele imam kan mij zeggen dat het niet bestaat. Alles gebeurt zolang je het maar niet naar buiten brengt. Zolang je je dusdanig gedraagt dat anderen - en zeker je ouders – er niet op afgerekend worden door de gemeenschap is er niks aan de hand. Als je een zoon hebt die homoseksueel is: 'doe je dingen, maar doe het stiekem'.

(Hindoestaanse imam,
ongeveer 55 jaar)

De Hindoestaanse homoseksuele geïnterviewde is redelijk optimistisch, ondanks de afwijzing vanuit bepaalde religieuze groepen: 'Het lijkt alsof homoseksualiteit weer behoorlijk onder druk staat maar ik denk dat het een tijdsgeest is. Ik maak me daar niet zoveel zorgen over.'

Marokkaanse Nederlanders

Jonge Marokkaans-Nederlandse lesbo's lijken eerder uit de kast te komen dan homo's; misschien omdat ze vertrouwelijker omgaan met hun moeder. Van de zes jongemannen was er maar één wiens ouders wisten dat hij homo was.

Daarentegen kunnen de meisjes zich moeilijker onttrekken aan de huwelijksdwang dan de jongens. Van de acht jonge vrouwen waren er drie een heteroseksueel huwelijk aangegaan – en inmiddels gescheiden. Veel Marokkaans-Nederlandse homojongeren vinden het heilloos om hun ouders op de hoogte te brengen, niet alleen omdat dit soms leidt tot verstoting, maar ook omdat het moreel verkeerd zou zijn: het is 'egoïstisch' en 'respectloos' tegenover de ouders om hen lastig te vallen met je homoseksualiteit.

Inderdaad reageren ouders meestal afwijzend en zeer geëmotioneerd als hun kind homoseksueel blijkt te zijn. Na een tijdje draaiden de meesten wel bij, maar de kwestie wordt verder in het gezin en voor de buitenwereld stilgehouden. Slechts één ouderpaar, vrome moslims, had meteen nuchter en zelfs positief gereageerd. Andere ouders, die 'er eigenlijk niet zo veel aan doen', bleken heel conservatief te denken over homoseksualiteit, 'omdat het niet van het geloof mag'.

Het onderzoek

Nederland kent ruim 340.000 migranten en hun nakomelingen van Marokkaanse herkomst. Ruim de helft behoort tot de tweede generatie.

Schriftelijke bronnen over de houding van Marokkaanse Nederlanders tegenover homoseksualiteit zijn schaars. Het onderzoek baseert zich vooral op interviews met elf sleutelfiguren uit de Marokkaanse gemeenschap. Qua sector zijn ze goed gespreid, maar niet qua sekse (twee vrouwen), locatie (een persoon woont buiten de Randstad) en qua leeftijd (drie geïnterviewden zijn jonger dan 40 jaar). Omdat zich onder hen maar twee homoseksuelen bevinden en geen lesbische vrouwen, zijn ook de veertien interviews met Marokkaanse homojongeren uit de publicaties *Mijn geloof en mijn geluk* (El Kaka en Kursun 2002) en *Kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (COC 2008) geanalyseerd. Het gaat om acht jonge vrouwen (van wie een biseksueel) en zes jonge mannen (van wie een zichzelf geen homo vindt).

Overigens zijn sommige jongeren het daar roerend mee eens, wat iets zegt over de interne strijd tussen seksuele en religieuze verlangens.

De meeste jongeren hielden vast aan de islam, maar waren kritisch over de manier waarop de moslingemeenschap daar gestalte aan geeft. Hoewel zij zich door hun geloof schuldig voelen of schamen, zien zij in de islam ook een aansporing tot eerlijkheid, authenticiteit of zelfontplooiing.

Hun omgeving ziet homoseksualiteit als iets van westerlingen of ongelovigen. Toch bespeurde een meisje wel enige acceptatie: op het mailadres dat ze met een vriendin in het leven riep, ontving ze opvallend veel steunbetuigingen van Marokkaanse hetero's. Ook een van de jongens zag vooruitgang: 'Er zijn niet zoveel Marokkanen die homo zijn en die zo relaxt zijn als ik, maar het worden er wel steeds meer. Het is namelijk niet abnormaal om homo te zijn, dat weet toch iedereen.'

Prominente Nederlanders van Marokkaanse origine, zoals Ahmed Marcouch, Ahmed Aboutaleb, Mohammed Sini, Sadik Harchaoui en Hafid Bouazza, spreken zich openlijk uit voor de acceptatie van homoseksualiteit, ook in eigen kring. Maar de stemmen van Marokkaans-Nederlandse homo's en lesbo's zijn opvallend afwezig. Dat versterkt de

Ik schaam me voor Allah. Ik schaam me om Hem als lesbienne te aanbidden.

(vrouw, 28 jaar)

Allah wil dat de mens gelukkig is (...) en dat kan alleen als ik mijn geaardheid niet verloochen.

(vrouw, 21 jaar)

indruk dat homoseksualiteit vooral iets is van westerlingen en ongelovigen. Ook de stemmen van hun ouders, broers en zussen en verdere verwanten ontbreken. Zij verzwijgen de seksuele identiteit van hun familielid.

Vroeger was de kast dicht, en nu zijn de kastdeuren wel open, maar er is nog niemand uitgekomen. [lacht] Nu weten we wat er in de kast zit, maar we hebben het er nog niet uitgehaald om er openlijk over te kunnen praten.

(man, moskeevoorzitter, 64 jaar)

Wat weerhoudt ‘moho’s’ ervan zich te laten horen? Schaamte, vrees, maar ook consideratie met familie en traditie. Het taboe op homoseksualiteit in de Marokkaanse gemeenschap in Nederland heeft volgens de geïnterviewde sleutelpersonen minder verband met religie dan met opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid, activiteit en passiviteit, eer en schande. Het culturele taboe op homoseksualiteit wordt echter gerechtvaardigd met religieuze redenen: afkeer wordt afkeuring. In het land van herkomst is geslachtsverkeer tussen (getrouwde) mannen een gedoogde ondeugd, zolang betrokkenen discreet te werk gaan en hun mannelijkheid hoog houden. In Nederland is homoseksualiteit meteen een ‘geaardheid’ en niet zomaar een ‘gelegenheid’.

Enkele geïnterviewde sleutelpersonen zijn somber over de omgang met homoseksualiteit in de Marokkaanse gemeenschap vanwege de polarisatie in Nederland. Dit maakt het moeilijk om ontspannen te praten over onderwerpen die voor moslims moeilijk liggen: ‘Er is een gevoel van onbehagen en in zo’n klimaat kun je niet verwachten dat er progressieve ideeën worden ontwikkeld.’ Andere geïnterviewden denken dat de huidige spanningen van voorbijgaande aard zijn.

De kans dat homoseksualiteit ter sprake komt in een moskee hangt sterk af van de religieuze stroming. Moskeeën die zich oriënteren op de Arabische, fundamentalistische islam stellen het onderwerp het vaakst aan de orde – en in die zin zijn ze ‘modern’ –, maar dan in afkeurende zin.

Turkse Nederlanders

Homoseksualiteit is zwaar taboe onder Turkse Nederlanders. In Turkije zijn wel mannen die 'het doen', maar dat betekent niet dat ze 'zo' zijn. Als er al een woord voor bestaat is het afwijzend, zoals *ibne* (flikker, nicht). Pas sinds kort beginnen jonge Turken in Turkije en Nederland zich schoorvoetend als homo te identificeren en komt er een neutraal woord in zwang, *escinsel* (gelijke sekse). Via de media horen de Turken in Nederland van bekende homo's in Turkije, van discussies over wat homoseksualiteit is, soms van de eerste oprispingen van de homobeweging daar. De ontwikkelingen in Turkije op homo-gebied lijken belangrijker te zijn voor de Turkse Nederlanders dan wat hier gebeurt.

Het taboe richt zich vooral op passieve homo-seks en vrouwelijkheid van mannen. Een man die zich laat penetreren is het smerigste wat een 'gewone' Turk zich kan voorstellen. Mannelijkheid bij meisjes is eerder iets wat ouders waarderen; ze voeden hun dochters op tot bijdehante meiden. Dit lijkt misschien prettig voor lesbiennes, maar ook voor hen blijft het huwelijk de norm. Als jonge vrouwen homoseksuele voorkeuren tonen, moet een huwelijk hen weer normaal maken.

Het onderzoek

In Nederland wonen 380.000 personen van Turkse herkomst. De meesten komen van het platteland in midden-Turkije. Naast de soennitische hoofdstroom leven in Nederland ongeveer 100.000 alevieten die liberaler in hun religieuze opvattingen zijn. De ongeveer 40.000 Turkse Koerden zijn wat conservatiever en leven hier naast 25.000 Koerden uit Irak, Iran en Syrië. Eerwraak komt vooral Turkse Koerden voor. Het onderzoek is gebaseerd op literatuurstudie en op interviews met elf opinieleiders, tien mannen en één vrouw.

De drama's die zich afspelen rond homoseksuele kinderen zijn bekend: hysterische ouders, klappen of zelfs doodsbedreigingen, versneld uithuwelijken of terugsturen naar Turkije. Volgens een geïnterviewde komen zulke situaties nog steeds voor, hoewel er vaker begrip en acceptatie is.

Volgens de sleutelfiguren verbiedt de islam homoseks, maar dat betekent niet dat moslims homo's moeten verketteren. Seks hoort in het huwelijk en dient de voortplanting. Dat is natuurlijk, en dus is homoseks onnatuurlijk. Hier vallen religieuze opvattingen samen met culturele, waarin de familie-eer wordt aangetast als de kinderen niet trouwen en geen kinderen krijgen.

Net als de Marokkaanse vinden de Turkse sleutelfiguren dat het Westen homoseksualiteit ziet als een identiteit en dat erkenning van die identiteit het eindpunt is van homo-emancipatie. Maar voor Turkse mensen ligt het anders: ze weten ervan, maar maken er geen issue van.

Over de vraag wie in te zetten zijn bij de emancipatie van Turkse homo's en lesbo's hebben de geïnterviewden duidelijke meningen. De imams kun je wel vergeten; die zullen orthodox blijven. Voor heteromannen is homoseksualiteit bedreigender dan voor heterovrouwen. Moeders, zussen en nichten staan vaak positiever tegenover homo's en homo-emancipatie, zeker als het om hun eigen familie gaat. Vrouwen en jongeren zijn ook wel benieuwd naar homoseksualiteit, dus via hen is het onderwerp bespreekbaar te maken. De kanten die afkeer oproepen moeten niet uit discretie of moraliteit overgeslagen worden, want daar zit nou juist de kern van de antihomogevoelens. Het thema is te verbreden naar de vraag of kinderen vrij zijn om hun huwelijks-partner te kiezen of om te beslissen later of nooit te trouwen.

Volgens een van de sleutelfiguren was de eerste generatie alevieten zeer negatief over homoseks, de tweede generatie kon zich voorstellen dat een kind homo of lesbo kan zijn en de nieuwe generatie discrimineert nauwelijks meer. Deze liberalisering geldt ook voor partnerkeuze en seksualiteit in het algemeen. Volgens een andere geïnterviewde zijn juist de orthodoxe gezinnen toegewender, omdat zij homoseksualiteit zien als een aangelegenheid tussen Allah en hun kind.

Chinese Nederlanders

Als je oudere Nederlanders van Chinese afkomst naar homo's en lesbo's vraagt, zeggen ze 'die zijn er niet'. Bij enig doorvragen erkennen ze dat ze er waarschijnlijk wel zijn, maar dat die er nooit voor zullen uitkomen, omdat het ongepast is. Ook de sleutelfiguren uit de Chinese gemeenschap vroegen zich vaak af of er eigenlijk wel homo's en lesbo's in Chinees Nederland te vinden zijn. Homoseksualiteit onder Chinezen is een verzwegen en niet beschreven thema.

'Homoseksueel' bestond tot 1980 niet in het Chinees als zelfstandig naamwoord, en nog steeds wordt het vooral gebruikt als bijvoeglijk naamwoord. De Chinezen hebben het niet over homoseksualiteit als een persoon of identiteit, maar als een handeling of voorkeur. Voor seks of liefde tussen mensen van dezelfde sekse bestaan vooral metaforische omschrijvingen zoals konijn (*tuzi*), verslaafd (*pijing*), knoop (*kouzi*), glas (*boli*), pastei (*bingzi*), mannen in de cirkel (*quan liren*) of zwervende mannen (*piaopiao*). '.

De huidige lesbiennes, biseksuelen en homomannen gebruiken zelf de term *tongzhi* (kameraad). Het woord refereert aan revolutionairen die elkaars kameraden waren. *Tong* betekent 'zelfde' of 'homo' en *zhi* betekent 'doel' of 'oriëntatie'.

Het onderzoek

Naar schatting wonen in Nederland 80.000 mensen van Chinese afkomst. Ze komen oorspronkelijk uit Hongkong, Macau, de zuidelijke kustprovincies van China, Maleisië, Singapore, Taiwan, Indonesië en Suriname. Ze vormen gesloten gemeenschappen; alleen sommige jongeren zijn geïntegreerd in de Nederlandse samenleving. De eerste generatie heeft over het algemeen geen of alleen basisonderwijs en werkt voornamelijk in de Chinese horeca. De tweede generatie is veel beter opgeleid (29% heeft hbo of wo) en werkt meestal in de dienstverlening. Het onderzoek naar de houding tegenover 'kameraden' (het woord dat Chinese homo's en lesbo's zelf gebruiken) is gebaseerd op literatuurstudie en op interviews met twaalf sleutelfiguren uit de Chinese gemeenschap. Het gaat om negen mannen en drie vrouwen.

Aan de mannenkant had China vóór 1900 een rijke homoseksuele geschiedenis. Als maar aan de verplichting van huwelijk en voortplanting was voldaan, maakte het niet veel uit hoe men zijn seksuele leven inrichtte. Die openheid is er tegenwoordig niet meer, althans geen van de geïnterviewden spreekt erover. Dat maakt dat jonge homo's en lesbo's niet met hun seksuele voorkeur voor de draad durven komen bij hun ouders en verdere familie. De plicht tot huwelijk en voortplanting drukt zowel op meisjes als op jongens, maar door het patriarchale systeem vooral op oudste zonen. Zij moeten voor (mannelijk) nageslacht zorgen en de eer en de goede naam van de familie waarborgen.

Anders dan bij christelijk orthodoxe of islamitische Nederlanders vormt godsdienst nauwelijks een obstakel onder Chinese Nederlanders. In de regel wordt het confucianisme ook niet als een religie maar als een filosofie gezien. De Chinese filosofie van streven naar harmonie brengt met zich mee dat het individu niet seksueel uit de pas mag lopen. Homo's en lesbo's moeten een balans zoeken tussen hun eigen wensen en die van hun ouders en een confrontatie met hun familie vermijden. Discretie wordt hogelijk gewaardeerd.

Chinese homo's en lesbo's zeggen dat niet hun hele leven bepaald is door hun seksuele voorkeur en dat hetero's ook niet van de daken schreeuwen dat ze hetero zijn. Net als de andere etnische minderheden vinden ze dat Nederlandse homo's hun hele leven ophangen aan hun erotische voorkeuren.

In de kleine en hechte Chinese gemeenschappen heerst sterke sociale controle. Misschien zouden ouders hun homokinderen makkelijker accepteren als ze niet zo bang waren voor de schande. Om geroddel te voorkomen kan homoseksualiteit beter stil gehouden worden.

Chinese homo's en lesbo's maken nauwelijks gebruik van voorzieningen en vinden geen aansluiting bij (autochtone) homo-organisaties. Hun informatie komt vooral van internet waar ze ook hun homo- en lesbocontacten opdoen, meestal met andere Chinezen. De Chinese homo's met Nederlandse partners ervaren naast taalproblemen ook culturele problemen; de Chinees verlangt discretie, de Nederlander wil uit de kast komen.

De Chinese gemeenschappen zien homoseksualiteit als een psychiatrische stoornis. In China is in 2001 homoseksualiteit afgevoerd van de lijst van zulke afwijkingen, een verandering die duidelijk nog in ruimere kring bekend moet worden. Dat geldt ook voor de snelle emancipatie van homoseksuelen in de herkomstlanden.

Er zit nog weinig beweging in de houding van Chinese Nederlanders tegenover homoseksualiteit en de Chinese gemeenschappen blijven vrij gesloten, maar de kansen op homo-emancipatie lijken bij hen groter dan bij Marokkaanse of Turkse Nederlanders waar de culturele en religieuze afwijzing sterker is. Die emancipatie kan misschien verbeteren door duidelijk te maken dat homoseksualiteit en reproductie elkaar niet uitsluiten, zeker niet nu homoseksuelen kunnen trouwen en voortplanting en adoptie mogelijk zijn.

Ik denk dat ze zich er voor schamen als het hun eigen zoon of dochter betreft. Niet omdat ze het erg vinden, maar meer omdat ze dan veel gezeik krijgen van bekenden. Dit is iets wat ik absoluut haat van de Chinese bevolking. Het lijkt wel of ze commentaar van de buitenwereld belangrijker vinden dan het geluk van hun eigen kinderen! Gelukkig speelt dit bij mij thuis niet.

(man, 24 jaar, net afgestudeerd)

Door aansluiting te zoeken met de homo- en lesbobeweging kunnen de 'kameraden' een gezicht krijgen. Moeders en zusters die zelf hebben geleden onder de patriarchale verhoudingen kunnen voorlichting geven, ouders helpen hun schaamte te overwinnen, sociale druk doorbreken en vertellen dat homoseksualiteit geen gekte is. Gezien het belang van internet voor jonge Chinezen is te denken aan een speciale website voor hen over homoseksualiteit of met filmpjes op YouTube.

Al met al...

... doen zich wel positieve ontwikkelingen voor onder minderheden, vooral in de Surinaamse en behoudend protestantse gemeenschappen. Maar in alle minderheidsgroepen overheerst nog altijd een negatieve grondhouding tegenover homoseksualiteit en gelijkberechtiging van homo's en lesbo's. Want, zo vindt men:

- homoseksualiteit strookt niet met idealen van huwelijk en gezinsvorming;
- homo's zijn geen echte mannen en lesbo's geen echte vrouwen;
- vooral homomannen vertonen ongewenst afwijkend seksueel gedrag en leggen daar te veel nadruk op;
- homoseksualiteit is te openbaar en homoacceptatie is opgedrongen;
- homoseksualiteit is in strijd met religieuze voorschriften;
- het is tegen de natuur, of die nou goddelijk of biologisch is;
- het is een psychische stoornis.

De groepen uiten wisselende bezwaren en als het ene bezwaar wegvalt, duikt er wel een ander op. Soms richten de bezwaren zich tegen homo's, soms tegen homo's en lesbo's, soms tegen homoseksuele gedragingen zoals anale seks.

Surinaamse Nederlanders, vooral de creolen, hebben met hun houding van 'leven en laten leven' nog de minste bezwaren tegen homoseksualiteit, maar ook zij hebben moeite met de openlijke manifestatie als homo of lesbo.

Orthodoxe protestanten erkennen dat ook in hun kring homoseksuele mannen en vrouwen bestaan (en die mogen er ook voor uitkomen), maar ze houden doorgaans vast aan een verbod op homoseksuele relaties. De homo-organisaties in orthodox-

protestantse kringen hebben als enige groep enig succes in het zicht- en hoorbaar maken van homoseksualiteit. Maar ook in die kringen is de weerstand taai, zoals blijkt uit het afwijzen van homoseksuele leraren en leerlingen op behoudende protestantse scholen.

De situatie onder de Chinese Nederlanders is somber: ze hebben noch een vooruitstrevende elite, noch enige homoseksuele zelforganisatie. Intern zijn er weinig openingen en extern bekomert zich vrijwel niemand om het lot van Chinese homo's en lesbo's. Een lichtpunt is dat ze geen religieuze verbodsbepalingen op homoseks kennen. Ook hun gerichtheid op de landen van herkomst kan gunstig uitpakken, want in Zuidoost-Azië voltrekt de homo-emancipatie zich verrassend snel.

Een specifiek probleem is de vrijwel totale onzichtbaarheid van lesbische vrouwen in alle minderheidsgroepen, behalve onder Surinaamse Nederlanders.

Veel sleutelpersonen denken dat het in de loop der tijd wel goed zal komen met homoacceptatie onder minderheden, net als onder 'witte' Nederlanders. Maar tegelijkertijd hechten de huidige Marokkaanse en Turkse Nederlanders veel meer belang aan familie en religie dan de eerste generatie gastarbeiders in de jaren zestig en zeventig, wat negatief uitpakt voor homoacceptatie.

Aan de lastige situatie van homo's en lesbo's uit etnische en behoudend protestantse kring lijkt voorlopig geen eind te komen, omdat ze klem zitten tussen de eigen groep en andere Nederlanders, en tussen familie en 'witte' homo's.

6

Wat te doen?

Aanbevelingen voor beleid

Wat valt er uit deze veelheid aan onderzoeksresultaten te leren voor het toekomstige homo- en lesbisch emancipatiebeleid?

De overgrote meerderheid van de bevolking, inclusief veel etnische en religieuze minderheden, accepteert het bestaan van homoseksualiteit. Dat is positief. Maar ‘gewoon homo zijn’, het motto van het emancipatiebeleid van het vierde kabinet-Balke-nende, is nog niet weggelegd voor iedereen die dat wil.

Homoseksuele mannen en vrouwen die door hun omgeving niet geaccepteerd worden en negatieve reacties krijgen, kunnen daar onder lijden. Zeker voor homojongeren, die nog zoeken naar hun identiteit, is gebrekkige acceptatie zorgelijk: de helft van de homojongeren uit dit onderzoek denkt wel eens serieus aan zelfmoord.

Niet gewoon homo kunnen zijn betekent dat homo- en biseksuele mannen en vrouwen zich noodgedwongen aanpassen. Ze gaan zich anders kleden en gedragen dan zij eigenlijk zouden willen. Ze vermijden bepaalde plekken in stad of dorp. Of ze kiezen een ander beroep (bijvoorbeeld niet meer voor de klas staan). Een beetje aanpassen aan de omgeving hoeft niet erg te zijn, maar voortdurend conformeren aan heteronormen wordt wel problematisch. Bovendien stagneert dan het emancipatieproces. Er is dus nog steeds beleid nodig voor de sociale acceptatie van homoseksualiteit in het algemeen en in het bijzonder onder groepen die homoseksualiteit relatief sterk afwijzen, zoals niet-westerse migranten en hun nakomelingen en behoudende protestanten.

Onverminderd belangrijk blijft het aanpakken van geweld en intimidatie tegen homoseksuelen. Door de extra inspanning van de politie in sommige regio's kunnen slachtoffers makkelijker aangifte doen van antihomo-geweld. Dat helpt zeker bij de opsporing van daders en geeft een idee van de omvang van het probleem en de benodigde tegenmaatregelen.

Schrijnend is dat homojongeren juist op school, een omgeving die hen zou moeten stimuleren, de hardste confrontaties meemaken over hun seksuele voorkeur. Het onderwijs is bij uitstek het domein waar de overheid zich sterk kan maken voor een homovriendelijk klimaat; dat is in privé-situaties veel moeilijker. De homojongeren zelf roepen ook om meer voorlichting op scholen. En dan bedoelen ze niet alleen aparte lessen over homoseksualiteit, maar ook integratie van het thema in het reguliere aanbod. Uit een onderzoek van de GGD Regio Nijmegen (2008) bleek dat op scholen waar het traject 'VO en homoseksualiteit' loopt (gericht op de sociale veiligheid van homoseksuele, lesbische en biseksuele leerlingen en medewerkers) de afwijzing van homoseksualiteit afnam, terwijl dat elders in de regio niet het geval is.

Voor homo- én heterojongens is het dominante schrikbeeld om te worden uitgemaakt voor homo of watje. Voor hetero- en lesbomeisjes is het meest gevreesde scheldwoord 'slet' of 'hoer' en dus niet zo zeer 'lesbo' of 'pot'. De negatieve houding van jongeren heeft diepere wortels en verdergaande consequenties dan enkel de afkeer van homo's en lesbo's. Strak omliggende opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid pakken ongunstig uit voor openlijk homo- en biseksuele jongeren, maar vormen ook een keurslijf voor heterojongeren die niet (geheel) voldoen aan de heersende gendernormen. Het onderwijs kan jongeren bijbrengen dat gender en seksualiteit een grote variatie kennen en dat het afdwingen van uniforme normen zeker tijdens de adolescentie ongewenst is.

Opmerkelijk is dat maar 5% van de Nederlanders tegen een homoseksuele leerkracht is, een belangrijk positief signaal voor schoolbesturen die achter homoseksuele leerkrachten staan die openlijk voor hun seksuele voorkeur willen uitkomen.

Van de homojongeren verdienen vooral de tieners extra aandacht. Middelbare scholieren staan er wat betreft acceptatie, homonegativiteit en welbevinden slechter voor dan studenten in het vervolgonderwijs. Dit kan verschillende oorzaken hebben, die bovendien met elkaar samenhangen. Tieners kunnen onzekerder overkomen dan twintigers en dan een aantrekkelijker doelwit zijn voor pesterijen. Ook kan het zijn dat twintigers geleerd hebben in het openbaar terughoudender te zijn, waardoor ze minder risico lopen op negatieve reacties. Maar het is ook goed mogelijk dat middelbare scholieren zich harder uitlaten over homoseksualiteit. Hoe het ook zij, de tieners zijn het kwetsbaarst en zeggen zelf veel behoefte te hebben aan contact met andere homojongeren. Daar moeten dus mogelijkheden voor geschapen worden.

Homojongeren zeggen dat hun ouders in meerderheid hun seksuele voorkeur accepteren. Hoe dat proces van acceptatie is verlopen, is niet bekend, maar wel dat de acceptatie problematischer is voor specifieke groepen ouders. In wijken en regio's waar dat veel voorkomt, zouden Centra voor Jeugd en Gezin en scholen aan die ouders informatie moeten geven die tegenwicht biedt aan homonegatieve opvattingen.

Gezien de verontrustend hoge percentages jonge en volwassen homo- en biseksuelen met depressieve klachten, angsten en zelfmoordgedachten zou de (geestelijke) gezondheidszorg meer alert moeten zijn op eventuele psychosociale problematiek bij homojongeren.

Het is verstandig onderscheid te maken tussen de verschillende groepen homoseksuelen, zoals er specifieke initiatieven zijn om de zichtbaarheid van lesbische vrouwen te vergroten (vandaar de verandering van 'homo-emanipatiebeleid' in 'homo- en lesbisch emancipatiebeleid'). Voor transgenders is tegenwoordig meer

aandacht, maar voor biseksuelen nog nauwelijks. Dat zou pleiten voor nóg een naamsverandering, aansluitend bij het internationaal gangbare ‘beleid voor LGBT’s’: *Lesbians, Gays, Bisexuals and Transgenders*.

Op het gebied van gelijkberechtiging valt er nog het een en ander te regelen. Zo mogen scholen op bijzondere grondslag nog steeds homoseksuele leerkrachten weigeren. En ambtenaren van de burgerlijke stand mogen nog altijd weigeren om een homopaar wettelijk in de echt te verbinden. Ook het homo- en lesbisch ouderschap is juridisch nog niet afgedicht: de vrouwelijke partner van een lesbische vrouw die een kind krijgt (de duomoeder) kan niet juridisch ouder worden, maar moet het kind adopteren.

In migrantenkringen blijven homo’s en lesbo’s vaak onzichtbaar en onhoorbaar. Hoe open mensen willen zijn over hun seksuele voorkeur moeten zij zelf uitmaken. Maar als niemand zich uitspreekt, komt er van emancipatie niets terecht. Het is belangrijk dat homovriendelijke leden van deze gemeenschappen – ook hetero’s dus, en niet alleen politici - zich openlijk sterk maken voor acceptatie van homoseksualiteit. Daarnaast kunnen moeders, zussen en vriendinnen van homo’s en lesbo’s een positieve rol spelen, omdat zij vaak wat toleranter zijn en zelf ook belang hebben bij emancipatie.

Het onderwijs, het jeugdwerk en minderhedenorganisaties moeten initiatieven nemen om homoseksualiteit zichtbaar te maken. Bestaande zelforganisaties die zich hiervoor sterk maken verdienen eveneens steun.

Expliciete aandacht voor lesbische vrouwen is ook nodig, want die zijn in minderheidsgroepen nog onzichtbaarder dan homoseksuele mannen.

Over homoseksuele ouders bestaan veel vooroordelen. Daardoor leven zij en hun kinderen in een onveilige omgeving. De helft van de homojongeren wil later graag zelf kinderen hebben en gezien de ruimere mogelijkheden zullen er in de toekomst veel meer homoparen met kinderen zijn. Dat pleit voor verandering van de negatieve beeldvorming over homo-ouderschap.